

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM FAKÜLTESİ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

ALMAN DİLİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

(Uluslararası)

IV. DİL, YAZIN VE DEYİŞBİLİM SEMPOZYUMU

BİLDİRİLERİ

ÇANAKKALE 17-19 HAZİRAN 2005

Yayına Hazırlayanlar

**Prof. Dr. Ali Osman Öztürk
Yrd. Doç. Dr. Nevide Akpınar-Dellal
Arş. Gör. Umut Balcı**

ÖZERK BİR BİLİM DALI OLARAK ÇEVİRİBİLİM-ADI İLE KİMLİĞİ

Doç.Dr. Ayşe Nihal AKBULUT⁸⁵

ABSTRACT

Translation Studies as an independent Discipline – Name and Identity

The independent identity of a scientific discipline is manifest in its name. The naming of Translation Studies in English is followed by the other nominations in many other languages. In our country as well, Translation Studies scholars who are aware of the multiplicity of the choices in different languages, have worked on the theory, descriptive studies and the methodology redesigning it around the questions and problems particular to Translation Studies. Therefore, they deserve, in their own tongue, to rename the field they have been working on and redesigning and re-forming for some time.

Despite the fact that, this discipline dates back to the beginning of the tradition of universities, and that the name Çeviribilim referring to Translation Studies in Turkey is also seen for some time now in the titles, on the covers of books written by scholars, the identity of this field of study has not yet been manifest. There seems to be a continuous confusion as to the name of the program in curricula and official correspondence where we can easily note conflicting examples.

In the future, we expect to have clarified both the identity and the name of the field of study that has by now become a full fledged discipline. The name ranges from 'mütercim-tercümanlık' or translation and interpreting to 'çeviri' or translation; it is not considered a recognized field in PhD programs, whereas it exists in the list of recognized disciplines for associate professorship as 'Çeviribilim' or Translation Studies. In this study, I wanted to point to this irregular usage in our country of the name of this discipline called Translation Studies in English since 1970's. I aimed at trying to look into the reasons for this confusion and express my hopes as to the unification of the usage both in official correspondence and documents, in undergraduate, graduate and post graduate programs.

ÇERÇEVE VE AMAÇ

Bu bildirinin amacı, Çeviribilim alanındaki kavram genişlemesini eğitim kurumlarına yansıma biçimiyle ele alarak gözlemlerde bulunmak, *kimlikteki* bu değişimin alanın ve kurumlarının *adına* yansımasını irdelemektir.

⁸⁵ Okan Üniversitesi.

KİŞİSEL DENEYİM

Sözlerime çeviri eğitimi içinden kişisel bir tanıklıkla, bir küçük gözlemlerle başlamak istiyorum.

1990'lardan bu yana, hem filolojilerde hem çeviri bölümlerinde, gerek lisans gerekse yüksek lisans programlarında 'yazın çevirisi' genel başlığı altında dersler vermekteyim. Zaman içinde bu dersler için hazırladığım izlencelerle okuma listelerindeki değişikliklere bakınca şöyle bir tablo gözlemlerim.

Bu derslerde ilkin deyişbilimle yazınbilimle başlayıp diller arası ve metin içi sorunlarla uğraşırken sonraları, gitgide artan oranda ara bilgiyi söyleşi ya da kişisel deneyim aktarımı gibi sınıfa taşıdığımı, çevirmen-yayınevi ilişkilerini açıklayan ipuçlarını öğrencilerimle paylaştığımı gördüm.

Derken, yıllar içinde bir adım daha attık; yayınevleriyle sorunu olan öğrenci-çevirmenler başlarından geçenleri aktarmaya başladılar. Kimi kez benim dünya bilgime başvurma niyetli kimi kez de yine bu yolda yürüyecek arkadaşlarına öğüt verme amacını taşıyan paylaşımlardı bunlar. Ben yayınevleriyle kendi yaptığım sözleşme örneklerini dizgesel biçimde, zamandizimsel olarak, içeriğe göre, amaca ve yayınevine göre sınıflandırarak derse getiriyor, geleceğin yazın çevirmenlerine yayınevi normlarını, çevirmenin ve yayınevinin karşılıklı sorumluluk ve beklentilerinin ne olduğunu anlatmaya çalışıyordum. Böylece, öğretmeye çalıştıklarımın yalnızca bir metin ya da dil ile hesaplaşma olmadığı, metin dışı dizgenin de işin içine girdiği belirginleşmişti. Bu, dersler için hazırladığım içeriğe ve kaynakçalara da yansıtıyordu.

Çevirinin, iş dünyasının tanımladığı anlamda bir iş olduğunu fark etmiştim.

KURAM

Kuşkusuz, derslerimin evrilmesi rastlantısal olmamıştı. Bu arada, ben çeviri kuramındaki gelişmeleri de izliyor ve derslerimin içeriğine bu bilgileri yansıtıyordum. Doğal olarak bu birikim, yalnızca bir bilgi aktarımı olmakla kalmıyordu. Yeni okuduklarım benim derslerimi düzenleme biçimimi de belirliyordu. Yeni öğrendiklerimi bilgi olarak öğrencilerimle paylaştığım gibi, yazın çevirisi derslerinin izlencelerine de yansıtıyor, ekliyordum. Örneğin,

Holtz Mänttärri ve Vermeer'in yazılarından, çeviri işinin amaçlı bir edim olarak özgün doğasını öğrendiğimde, yayınevi çevirmen ilişkilerine, sözleşme örneklerine ilişkin bilgileri, Even-Zohar ile Toury'den değişik bir ekine artsüremli ve dizgeci bakmayı öğrendiğimde, çevirinin metin seçiminin belirlenişinde okur kitlesine bütüncül bakışın önemine ilişkin verileri, Lefevre'den güç ilişkilerini okuduğumda, yayınevi politikalarına ilişkin bakış açısını ekliyor, bu bilgilerin ışığında oluşan ve gelişen bilincimi derslere yansıtıyordum.

Gerek yabancı gerekse yerli çeviribilimcilerin bu alanda attıkları düşünsel temeller ve bunların tartışmaya açılmasıyla geçirdikleri aşamalar, bir başka deyişle çeviri kuramı ve üst kuramı hep yanı başımda beni yönlendiriyordu. Göktürk'ten Bengi-Öner'e, Kurultay'a, Paker'den Eruz'a, Yazıcı'ya, okuduklarım ve tartıştıklarım, Holmes'dan Hönlig'e, Hermans'a José Lambert ile Hendrik van Gorp'tan Reiss, Vermeer, Holz-Mänttärri'ye çeviri kuramında, çeviribilimsel

bakış açısındaki gelişme sürecinde izleyip yakalayabildiklerim için içine giriyordu. (bkz. Kaynakça)

Özetle, benim öğrencime aktarmaya çabaladığım bilgi şöyle evrilmişti: İlkın metin içi ilişkilere, deyişbilimsel, sözcük dağarcığına ilişkin noktalara, söz oyunları, metin çözümü yorumu, giderek metindibilim gibi odaklanmalara yönelen izlencem, zamanla bambaşka alanları da kapsamına alır olmuştı. Apayrı kaygılarla yepyeni bilgiler eklenmişti izlenceye: Metnin seçiminden, metnin hangi dilden çevrileceğinden, bütün mü kısaltılarak mı çevrileceğinden, hangi kitle için hangi amaçla çevrileceğinden başlayarak, yayınevinin benim bu metni nasıl yansıtmamı isteyeceği sorusu ile benim buna razı olup olmayacağım yanıtına dek her yanıyla bir dizi karara ilişkin bilgi. Bu tür büyük ölçekli kararlar da önemli ölçüde belli bir dünya bilgisine dayanmaktaydı. Ben kuramları okudukça, bu dünya bilgisini öğrencime aktarma isteğimde çok haklı olduğumu, bunun çoğu eğitmenlerin içgüdüleriyle bulunduğu, ama rastlantısal değil kuramsal destekli bilimsel bir davranış olduğunu ayırımsadım.

Eğer eğitimde yalnızca mütercim-tercümanlık bilgimle yol almak isteseydim, yalnızca kendi yayınevi çevirmenlik deneyimimden, tikel bir deneyimden yola çıksaydım, birtakım bilgileri öğrencilerime el yordamıyla aktarıyor olacaktım. Ancak, eğitime çeviribilimci olarak, akademisyen olarak kuram-betimleyici çalışma-uygulama sacayağından bakmaya başladığımda, daha doğrudan hedefe yönelik ve bütünlüklü, üstelik, zaman açısından tutumlu bir biçimde yol almaya başladım.

Sık sık bilimselliğın ne olduğunu kendimize soruyor ve bu sorun üstünde düşünüyoruz. (Tanyeri, Kurultay 1998) Üniversitenin, varlık nedenlerinden biri olan, bilim üretme ve yayma işlevi üstünde duruyoruz. Gerçekçi bakarsak, üniversiteyi bitiren öğrencinin öncelikli amacı kuşkusuz geçimini sağlayacak bir meslek edinmektir. Ancak, üniversite kendi eğitim etkinliğini bununla sınırlarsa kendi amaçlarını indirgemiş ve varlık nedenini yadsımış olur.

Öğrencilerime yalnızca bol bol çeviri yaptırarak da, doğrudan uygulama içerisinden de çeviri öğretebilirdim belki. Ancak, birtakım çeviriibilimcilerin (krş Höning.1991) 'çeviri, çeviri yapmakla öğrenilmez' yargısını doğrulayan bir bulgu da, onlara gündelik çeviri becerilerini öğretmemizin kuşkusuz çok gerekli olduğu, ancak bir de çeviri dizgesinin çarklarının nasıl döndüğünü göstermenin zorunluluğu. Yeni bir olguyla karşılaştıklarında araştırmacı bir bilim adamı gibi, daha önceden edindikleri bilgiye ulaşma becerilerini kullanarak, bu yeni durumun onlara getirdiği sorunları nasıl çözeceklerini öğretmemiz. Kısacası, onları bir meslek sahibi olarak, belli becerilerle donatılmış, mütercim tercüman ya da çevirmen olarak yetiştirmekle kalmayıp, alana daha kapsayıcı bakan çeviribilimciler olarak yetiştirmek gereği apaçık çıkıyor ortaya..

ÖRNEK

Kaynakçalardan izlediğim gelişmelere göre derslerim yıllar içinde şöyle değişiklik göstermiş.

1995 yılında İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans dersi olarak verdiğim yazın çevirisi dersinde söz oyunları, dil yapıları, eğretilme çevirisi, şiir

çevirisine ilişkin metinler ağırlıklıyken artık 2004 yılında Boğaziçi Üniversitesi lisans programında verdiğim Yazın Çevirisi dersinde bunların yanı sıra kültür repertuarları, sözleşmeler, yayın dünyası, çeviri denetimi, yayına hazırlama, anlaşmazlıklar, vb metinler de yer alıyor.

Bu değişimin de sergilediği bir gerçek var. Tüm bilim alanlarında olduğu gibi çeviri ilkin bir meslek, bir eylem, edim olarak baktığımız bir olgu. Oysa giderek bu alanın başka bir aşamaya geçtiğini, evrildiğini görüyoruz. Bu evrim bilişsel nitelikli olduğu kadar toplumsal bir yönü de var. Tıpkı Kuhn'un *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*'nda tanımladığı 'paradigma' ya da Hermans'ın Çeviribilimin dizge kuramlarına doğru attığı ilk adımları betimlediği 'Görünmez Üniversite' kavramıyla anlattığı gibi bir evrilme (Kuhn 1970 (1991); Hermans, 1999:7-16).

Çeviribilimde başlangıçta, dil odak noktasını tutarken sonraları vurgulanan ekin oluyor. Ancak bakış açısı yine de metin içi bağlamla sınırlı kalıyor. Derken birden, bir bakıyoruz metin dışı ve metin ötesi bağlama sıçramışız. Neden? Yanıt anahtarı çevirinin tanımlarında.

Çevirinin doğasına bakacak olursak, bu olguyu tanımlayacak olursak, birtakım önemli noktalar gözümüze çarpıyor:

TANIM

Çeviri, iletişimin olduğu her yer, zaman ve durumda ortaya çıkan bir etkinlik olagelmıştır. Çeviri birden çok yüzlü, prizmatik bir gerçekliktir. Bir yüzü dile bakar, bir yüzü bu dilin içinde olduğu ekine, bir yüzü bu dil ile ekinin sahibi, yaratıcısı olan insan gerçekliğine dönüktür, bir yüzü iş dünyasına, bir yüzü örgütlenmeye, bir yüzü yayın dünyasına. (Krş. Pym 1998) Kısacası, günümüzün bilim dünyasını saran alanlararasılık gerçeği en belirgin biçimiyle çeviri olgusuna yansır.

Böylesi bir tanım ilk bakışta son derece ölküsel ve gerçeklerden kopuk görünebilir. Çevirmene üstün insan nitelikleri yakıştırıldığı ve kendisinden insanüstü davranış biçimleri beklendiği sanılabilir. Oysa bu alanın içinden bakıldığında, çevirmenliğin ve çeviribilimin, günümüzün birçok çalışma alanında olduğu gibi, son derece donanımlı bireylere gereksinim duyduğu gerçeği daha ilk adımda yüzleştığımız bir olgudur.

Çevirmen dilcidir; hem dili bilir, hammadde olarak dili kullanmayı öğrenir, hem dil gerçeğinin üstüne yükselmeyi bilir, dil hakkında da bilgi sahibi olur. Örneğin, yerine göre yazınbilimci ve metinbilimci olması gerekebilir. Çevirmen iletişimcidir; kişiler arasında, kurumlar arasında köprüler kurar. Çevirmen işletmecidir; iş dünyasını tanır, proje oluşturur, aracılık eder, sorun çözer; gerçek dünyada bir işi baştan sona geliştirerek gerçekleştirir. Çevirmen danışmandır. Çeviri yaptığı özel alan bilgisine sahiptir ve bu alana o alanın uzmanlarının çok daha üstünde bir konumdan serinkanlıkla bakarak gözlem yapabildiği için de danışmandır, yol göstericidir. Çevirmen özel uzmanlık alanlarının farkında olan, güncel bilgiyi kaçırmayan kişidir. Gereğinde yüzeysel bilgi sahibi olup derinlemesine bakarak sorunları çözme becerisi geliştirmiş kişidir. Bireyci kalamaz, toplumsal olmak zorundadır.. Çevirmen, Finli çeviribilimci Justa Holz-Mänttärri'nin tanımı ile bir *metin kurma uzmanıdır*

(*textbauexperte*). Ama metnini, sayfa üstünde ya da ekranda ya da kabinde kurmaz yalnızca. Çeviri eylemi (*translatorisches Handeln*) gerçek dünya koşullarında işlevi olan, etten kemikten insanlar arasında işleyen bir iletişimi gerçekleştirmek üzere bu alanların üzerine çıkıp belirlenen amacı dayanak alarak kurar metnini. Çevirmen dil, metin, ekin uzmanı olması yanı sıra üç yeni niteliği de taşımaktadır artık: *Uzmanlığın gerektirdiği uzaklık*, (*Experterdistanz*), çevirmenin bir adım geri atıp üreteceği ürünün niteliklerini serinkanlılıkla belirleyebilmesini ve sonra sonuca varmak için belli bir esneklikle, bilişsel bir edimle aşır arayı kapatabilmesini sağlar. İkincisi, *yapaylık* (*Artifizierung*) çeviri eylemini hiç de doğal olmayan bir iletişim süreci olarak algılayabilme, bu yapay süreci çevirmenin kendi elleriyle kurabilmesi becerisidir. Üçüncüsü ise, uzmanlaşma (*Professionalisierung*) sorunu tanılama, örgütlenme, karar verme, işvereni yönlendirme gibi becerilerle donanmışlığıdır çevirmenin.

(Holz-Mänttärri, 1984; Vermeer 1995; Krş. Baker 1998: 3-5)

EĞİTİM KURUMLARI

Bir de bu alanda eğitim veren kurumlara içerikleri, izlenceleri ve adları açısından bakalım: (Kurulday, Birkandan. 1977 Sel Yayınları;2003 Eruz; 2004 Üniversitelerin web siteleri) (Bkz. İzlek Ek 1)

Günümüzde ülkemizdeki çeviri eğitimine bakarsak, üniversitelerimizde 1980'lerden bu yana çevirmenlik mesleğini öğreten ya da çeviri alanına yönelik eğitim veren bölümlerin açıldığını görürüz. Mütercim Tercümanlık, Çeviri, Çeviribilim, Translating and Interpreting, Translation Studies vb adlarla türlü fakülte ya da yüksek okullarda açılmış lisans ve yüksek lisans programlarıdır bunlar.

İzleğe baktığımızda çarpıcı bir görünümle karşılaşırız. İstanbul ve Mersin Üniversitesi örnekleri geçmişte başka bir adla açılmış programların daha sonra başka yapılanmalara dönüştüğünü sergilemektedir. Üstelik bu değişimler rastlantısal ve ardında sağlam bir temel, açıklanabilir bir amaç yok gibi görünmektedir. Yapılanmalar, fakültelerde ya da yüksek meslek yüksek okullarında ya da yabancı dil okullarında bölümler, anabilim dalları ya da programlar biçiminde olabilmektedir. Daha önceleri filoloji bölümleri içinde çeviri dersleri, sertifikaları de düzenlenmiştir. Çeviri alanında kurumlar kendi eğitim amaçlarını betimlerken, kimliklerini açıklarken hem meslek öğreten hem de 'iş yaşamında başarılı ve işlevsel' çevirmen yetiştirmeye yönelik bölümler olarak ortaya çıkmaktadırlar.

Buna karşılık, onlara dışarıdan bakışta bir belirsizlik sezilmektedir. Bu bir meslek alanı mı yoksa bilim dalı mı, kimliğin tam tanımlanmamış olduğu görülür. Lisans ve yüksek lisans programları olan çeviri alanının doçentlik bilim dalları arasında filoloji alanında tanımlandığı da bilinmektedir. Ancak, yıllardır tek bir bölüm dışında hiç bir kurumun ne tek başına ne de başka üniversiteler ya da bölümlerle yerli yabancı işbirliği halinde çeviri alanında doktora programı yürütemediği görülmektedir.

Oysa, çeviribilimin gerek tüm dünyada gerekse ülkemizdeki uygulamalarında artık tam kapsamlı bir bilim alanı olduğu artık su götürmez bir

gerçektir. Yalnızca yerli dizge içindeki görünümüne bakacak olsak, alanın eğitime yansıyan yüzünü sergilerken, Bengi çeviri söylemindeki değişimin eğitim uygulamalarını nasıl yönlendirdiğini anlatır, Kurultay çeviri eğitiminin vazgeçilmez ana ilkelerini betimler, Eruz bu alanın kuşatıcı gelişme biçimini ayrıntılı dökümlerle belgeler, Yazıcı çeviri eğitim kitaplarında bu alandaki kaynak odaklı yönelişten erek odaklılığı betimlediği çalışmada yine çeviribilimdeki can alıcı bir gelişmeyi de son derece çarpıcı bir biçimde vurgulamaktadır (Bengi 2001b; Kurultay 1997; Yazıcı 2000; Eruz 2003:99; Akbulut 2004).

Ülkemiz dışındaki dizgeye bakacak olsak, bu konudaki tüm öteki belgeler bir yana her şeye en baştan çok temel ve son derece kapsamlı bir metinle başlamakta yanayım. Daha 1970'lerde J. Holmes, 'The Name and Nature of Translation Studies' adlı makalesiyle alanı betimlerken, onu izleyen 35 yıllık geleneğin yapı taşlarını döşemektedir. Çeviribilimin mütercim tercümanlık ya da çeviri mesleği yanında ama üstünde ve ötesinde bir oluşum, bir bilim dalı olduğunu sezdiren bir yazıdır bu (Holmes 1988 (1973)).

SONUÇ

Çeviri eğitimi veren kurumlara ve bu kurumların eğitim programlarına ya da bu alanda bilim adamı yetiştiren izlencelere bakıldığında mütercim tercümanlığın yetersiz bir ad olduğu, alanın gerçek kimliğini yansıtmakta yetersiz kaldığını görüyoruz. Bu alan YALNIZCA bir meslek eğitimi değil araştırma, yöntem bilgisi, betimleyici çalışmaları, vb ile kendini kanıtlamış bir bilim alanı.

SORU

Bu alan bu kimlik ile başka bir adı hak etmiyor mu?Gerçek kimliğini yansıtan tek bir ad üstünde uzlaşmamızı hak etmiyor mu?

Sanırım sempozyumumuzun ana başlığı olan deyişbilimle de çok uygun düşen bir arayış bu; kimliğe denk düşen ad arayışı. Tıpkı bir takım toplumlarda, bireylere kendi kişilikleri oluşuncaya dek ad verilmeyişi ve adlarını ancak davranışları ve ürettikleriyle kimliklerini kanıtladıklarında bileklerinin gücüyle kazanmaları gibi, Çeviribilim de artık kimliğini ortaya koymuş bir bilim dalıdır ve bunu mesleğine yansıtmaya hakkını almıştır.

ÖNERİ

Sanırım bu can alıcı sorularına yanıt ararken çalışma arkadaşım Eruz'un bu sempozyumda sunduğu 'Türkiye'de Çevirmen Olmak' başlıklı bildirisini aydınlatıcı olacaktır.

Çeviribilimcilerin bir araya gelip, tıpkı yıllar önce 1997'de İstanbul Üniversitesi'nin tüm çeviri bölümlerini bir araya getirmek üzere düzenlediği toplantıda olduğu gibi bu önemli konuyu gündemde birinci sıraya getirip, alanlarını bu alan dışında kalan ama 'çeviri işine' taraf olan kişi ve kurumlar için de kendi bilgi dağarcığı ve bilinçlerinde olduğu kadar açık seçik tanımlamalı ve adlandırmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ayşe Nihal 2004 (1998) *Söylenceden Gerçekliğe*. Multilingual Yay. İstanbul.
- Ammann & Vermeer 1990 *Entwurf eines Curriculums für einen Studiengang Translatologie und Translatork*. Heidelberg.
- Baker, Mona (Der.) 1998 *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge.
- Bengi-Öner, Işın 1999 *Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?* Sel Yay. İstanbul.
- 2001a *Çeviribilim Terimleri Sözlüğü*. Sel Yay. İstanbul.
- 2001b *Çeviri Kuramlarını Düşünürken*. Sel Yay. İstanbul.
- Bengi-Öner, Işın; Ülker Ince 1995 'Çeviri Eğitiminde Kaynak Metni Yorumlamaya ve Çeviri Metni Oluşturmaya Yönelik Yöntem Arayışları: Geniş Bir Bakış Açısı'. *Çeviribilim* 1. 125-144.
- Eruz, F. Sakine. 2000 *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler*. Studien zur Deutschen Sprache und Literatur. İstanbul Üniversitesi Yay. İstanbul.
- 2003 *Çeviriden Çeviribilime. Yüzyılımız Penceresinden Çeviribilimsel Gelişmelere Bir Bakış*. Multilingual Yay. İstanbul.
- Göktürk, Akşit (1986) 1998 *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- (1989) 1998 *Sözün Ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hermans, Theo 1999 *Translation in Systems. Descriptive and Systemic Approaches Explained*. 7-16 St. Jerome. UK
- Holmes, S.Jame 1988 (1973) 'On Matching and Making Maps: From a Translator's Notebook'. 'The Name and Nature of Translation Studies'. *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi.
- Holz-Mänttari, Justa 1984 *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Helsinki.
- Hönig, Hans G. 1991 'Holmes' 'Mapping Theory' and the Landscape of Mental Translation Processes'. *Translation Studies: The State of the Art*. Amsterdam: Rodopi.
- 1992 'Çeviri Çeviri Yapılarak Öğrenilmez. Çeviride Bir Ön Eğitimin Gerekliğini Savunma' (Çev. Turgay Kurultay) *Metis Çeviri*, 19:65-76.
- 1995 *Konstruktives Übersetzen*. Tübingen. Stauffenburg-Verlag.
- Hönig, Hans G. & Paul Kussmaul 1991 *Strategie der Übersetzung. Ein Lehr- und Arbeitsbuch*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Kuhn, Thomas. S. 1970 (1991) *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*.çev. Nilüfer Kuyaş. Alan Yay. İstanbul.
- Kurultay, T.; I. Birkandan. (Yay. Haz.) 1997 *Forum: Türkiye'de Çeviri Eğitimi: Nereden Nereye?*. İstanbul: Sel.
- Kussmaul, Paul 1995 *Training the Translator*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Nord, Christiane 1991 'Scopos, Loyalty, and Translational Conventions' *Target*. 3:1: 91-109 Amsterdam: John Benjamins.
- Pym, Anthony 1998 *Method in Translation History*. St Jerome. UK.
- Reiss, Katharina, Hans J. Vermeer. 1996 *Fundamentos para una teoría funcional de la traducción*. (Trad. García Reina y Martín de León. AKAL Universitaria. Madrid.
- Tanyeri, Çağlar; T. Kurultay 1998 "Bilimselliğin Neresindeyiz? Türkiye'de Kültür Bilimleri Alanındaki Çalışmalar üzerine Bazı Gözlemler ve Düşünceler." (*Mersin Ü. VI. Germanistik Sempozyumu*, 27-28 Ekim 1997'de sunulmuş bildiri).

- Toury, Gideon 1985 'A Rationale for Descriptive Translation Studies.' *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. Der. T. Hermans. London: Croom Helm, 16-41.
- 1995 *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam: John Benjamins.
- Vermeer, Hans J. 1996 *A skopos theory of translation*, (Some arguments for and against) Heidelberg.
- Yazıcı, Mine 1999 *Çeviribilime Giriş*. İstanbul Üniversitesi Yay. İstanbul.
- 2004 *Çeviri Etkinliği. Disiplinler Arasından Çeviriye Bakış*. Multilingual Yay. İstanbul.

Ek 1: İzlek**Özerk Bir Bilim Dalı Olarak Çeviribilim-Adlandırma ile Kimlik****AKBULUT****Türkiye’de Üniversitelerimizde Çeviri Eğitimi yapan bölümlerin adları ve kimlikleri:****Kaynaklar**

1. *Kendine dönük bakış: 1977 Forum: Türkiye’de Çeviri Eğitimi. Nereden Nereye?* Yay Haz. Turgay Kurultay, İknur Birkandan. Sel Yayınları.

İstanbul Üniversitesi Çeviri Bölümünün 1977 yılında ülkemizde ilk kez tüm çeviri bölümlerini bir araya getirmek üzere düzenlediği bir toplantının belgeleri
Üniversitelerin kendi kimliklerini betimlemek üzere hazırladıkları yazılar.

2. *Gözlemci bakış: 2003 Çeviriden Çeviribilime. Yüzyılımız Penceresinden Çeviribilimsel Gelişmelere Bir Bakış.* F. Sakine Eruz. Multilingual Yayınları. ‘Türkiye’de akademik çeviri eğitimi’ başlıklı bölümde bir çeviribilimcinin ülkemizdeki üniversitelerdeki eğitime bakışı. (s. 96-106)

3. *Son gelişmeler ve bölümlerin kendi anlatımlarıyla amaçları ve kimlikleri:*2004 Üniversitelerin web siteleri

Boğaziçi Üniversitesi :

YADYOK 1983-4-İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü - Department of Translation and Interpreting

yürürlükteki programların adı: 1)Yazılı ve Sözlü Çeviri Lisans Programı: 1983-4 2)Yazılı Çeviri Yüksek Lisans Programı: 1993-4 3) Çeviribilim Doktora Programı: 1994-5 Ayrıca, 1991-2 yılında Konferans Çevirmenliği Yüksek Lisans Programı (bir dönem, bir mezun)

“Dört yıllık lisans programının amacı Türkçe ve İngilizce dil bilinci gelişmiş, her iki dilin kültürü ve kurumları konusunda bilgili, çeviri dalında kuramsal ve eleştirel bilgi birikimine, aynı zamanda uygulama deneyimine sahip, İngilizcenin dışında en az bir yabancı dili daha çeviri yapabilecek düzeyde bilen (...) gibi konularda alan bilgisiyle ve terminolojilerle tanışık yazılı ve sözlü çevirmenler yetiştirmektedir.”

Hacettepe Üniversitesi:

Edebiyat Fakültesi 1982-3/1983-84- İngilizce ve (1992-1993) Fransızca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalları 1991-2 Yüksek Lisans

“Mütercim Tercümanlık Bölümü’nün kuruluş amacı bilimsel yöntemler çerçevesinde (...) ve benzeri birçok konuda ve çağın gerekleri doğrultusunda gelişmekte olan yeni alanlarda (...) dil çiftleri çerçevesinde yazılı ve sözlü çeviri yapabilecek bilgili, kültürlü, mesleğin gerektirdiği becerilerle donanmış ve bu alanda büyük ölçüde gereksinim duyulan nitelikli mütercim ve tercümanlar yetiştirmektedir.”

İstanbul Üniversitesi:

Edebiyat Fakültesi 1994-1995-Çeviri Bölümü : Almanca Anabilim Dalı 1994- Yüksek Lisans 2000-2001-Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü: Almanca, İngilizce, Fransızca Anabilim Dalları
“Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı’nın...eğitim programı, çevirmenlik mesleğini kazandırmaya yöneliktir ve bu nedenle yabancı dil öğretmenliği ve filoloji eğitimlerinden içerik ve yöntem olarak farklıdır.(...) her öğrencinin çevirmenlikte profesyonelliğini sergileyeceği bir bitirme projesi hazırlaması (...) istenmektedir.”

Yıldız Teknik Üniversitesi:

Fen Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü-lisans ve yüksek lisans 1992-1993
Fransızca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, dört yılın sonunda sözlü çeviri, yazınsal çeviri ve teknik çeviri alanlarında çalışabilecek çevirmenler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Dört yıllık lisans eğitimi boyunca kuramsal alan bilgisi ve uygulama çalışması yapılan Fransızca’nın yanında İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca ve Rusça dillerinden ikisini öğrenme olanağı öğrencilere sunulmaktadır.

Bilkent Üniversitesi:**Uygulamalı YDYO**

“Bilkent Üniversitesi Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu Mütercim Tercümanlık Bölümü, Türkiye üniversitelerindeki benzer bölümlerden farklı olarak üç dilde (İngilizce-Fransızca-Türkçe) çeviri becerisi kazandıran ve bu dillerin taşıdığı zenginlik ile mezun olan öğrencilerine daha çok şans ve olanak sağlamayı amaçlayan bir bölümdür.”

Mersin Üniversitesi:

"1992'de kurulan Mersin Üniversitesinin ilk birimlerinden biri, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü idi. Bu Bölümün öğrenci sayısında hızlı bir artış gözlenmesi, öğretim elemanı sayısının da oldukça yeterli bir düzeye gelmesi üzerine, yürütülmekte olan "Alman Dili ve Kültürü" programı yanında, aynı çatı altında ikinci bir program olarak "Almanca Çeviri Programı" açılması, Rektörlükçe, Yükseköğretim kuruluna önerildi. Ancak YÖK'ten gelen cevap yazısında, bir programın değil, "Mütercim – Tercümanlık Bölümü"nü açılmasının uygun görüldüğü bildiriliyordu. 1996 yılında bu şekilde açılan bölümün adı, YÖK'ün yazılarında bazen yukarıdaki şekilde, bazen de "Çeviri Bölümü" biçiminde geçmekte, ÖSYM kılavuzlarında ise "Almanca Mütercim – Tercümanlık Programı"ndan söz edilmektedir. "Çeviri Bölümü" adı, YÖK'ün resmî yazılarında da geçtiğinden, ayrıca daha kullanışlı olduğundan dolayı tercih edilmektedir. (Bilindiği gibi, "mütercim" yazılı çeviri, "tercüman" sözlü çeviri yaparı ifade etmektedir.)

Almanca Çeviri Programına ilk olarak 1996-1997 eğitim-öğretim yılında öğrenci alınmış,"

Dokuz Eylül Üniversitesi:

Fen Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü

1995 yılında kurulan, İngilizce, Almanca ve Fransızca Anabilim dalları olan bölümümüzün amacı ekonomi, hukuk, politika, edebiyat, tıp, turizm, bilim ve teknoloji gibi farklı alanlarda sözlü ve yazılı metinleri en iyi düzeyde çevirebilen çevirmenler yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, hem *Çeviri Kuramları*, *Çeviri Yaklaşımları* ve *Eleştiri Kuramları* ele alınacak, hem de yazılı ve sözlü uygulamalı çeviri çalışmaları yapılacaktır. Lisans Programı başlamadı. Lisansüstü programı var.

Kırıkkale Üniversitesi:

Fen-Edebiyat Fakültesi Fransızca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı Lisans eğitimi

Geniş anlamda küreselleşmeye hizmet ederek çağı yakalamaya, dar anlamda ise Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinin tamamlanmasından sonra bu ülkelerle her alanda gerçekleştirilecek olan bilimsel , ekonomik, sosyal ve kültürel etkinliklerde Türkiye'nin gerek Avrupa gerekse Dünya sahnesinde hak ettiği yeri almasında, ülkemizin 21. Yüzyıla hazırlanmasına katkı sağlamak ve mükemmel yabancı dil veya diller bilen gençler yetiştirmek doğrultusunda hayata geçirilen Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, ilk aşamada Fransızca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı'na öğrenci alarak faaliyete başlamıştır.

Muğla Üniversitesi:

Fen Edebiyat Fakültesi

2002-2003 Mütercim Tercümanlık Bölümü Yüksek Lisans Programı

"Bölümümüzün kuruluş amacı bilimsel yöntemler çerçevesinde çeşitli uzmanlık alanlarında çeviri yapabilecek, mesleğin gerektirdiği becerilerle donanmış nitelikli çevirmenler yetiştirmektir. Çeviribilimin ve dolayısıyla çeviri eğitiminin kullandığı temel araç dil olarak gözükmesine rağmen bir çevirmenin mesleğini yaparken bilmesi ve göz önünde bulundurması gereken dil dışı pek çok unsur vardır. Dil çiftlerine ait toplumsal, kültürel, tarihsel bilgiler ve çeviri etkinliğini kolaylaştıran araç gereç (bilgisayar, sözlük, veri bankası, interaktif cd) kullanımı gibi dil dışı bilgiler de bölüm programlarımızda yer almaktadır. Çeviri eğitimi disiplinlerarası bir yaklaşım gerektirir. Bu nedenle programımız farklı sosyal bilimler alanlarından seçmeli ders alınabilecek şekilde düzenlenmiştir."

Sakarya Üniversitesi:

Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı

2003-2004 Öğretim Yılı itibarıyla; Almanca Hazırlık Sınıfı, 1. ve 2. Sınıf olmak üzere üç sınıftan oluşmaktadır. Ayrıca 2. Sınıf Almanca Mütercim-Tercümanlık bölümünün, Lisans Öğreniminin 2. Öğretimi de bulunmaktadır. Bu bölüme kayıt olmak isteyen öğrenciler ÖSYM tarafından düzenlenen Yabancı Dil Sınavlarında, Almanca yanında diğer dillerden başarılı olanlar bu bölüme kayıt yapabilmektedirler. Ayrıca Lisans Öğrenimi süresince ikinci dil olarak İngilizce öğrenimlerine de devam edebilmektedirler. Lisans ve yüksek lisans eğitimi var.

Atılım Üniversitesi:

Dört yıllık Mütercim ve Tercümanlık Lisans Programının amacı öğrencileri, yazılı, sözlü ve konferans çevirmenliğinin tüm türlerinde eksiksiz başarılı olabilecekleri bir kariyere götürmektir.

Bunu yaparken aynı zamanda amaç öğrencileri İngilizce ve Türkçe dillerinde yeterli ve yetkin yapmak, her iki dilin kültür ve kurumları ve edebiyatı hakkında yeterli bilgi ile donatmak, bir yandan da çeviri kuram ve teknikleri ile simultane çevirmenliğin temel bilgilerine sahip kılmaktır. Programdan mezun olan öğrenciler mütercim tercüman diploması ve ünvanına sahip olacaklardır.

Mütercim-Tercümanlık bölümünün misyonu İngilizce ve Türkçe'yi üst düzeyde bilen, kullanan, her iki kültürü de özümsemiş, çeşitli alanlarda yazılı ve sözlü kusursuz tercüme yapabilen, mesleki gelişmeleri yakından takip eden, araştırmacı zihniyete sahip mütercim ve tercümanlar yetiştirmektir.

Okan Üniversitesi:

Fen Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü İngilizce, Almanca, Rusça Programları "Bu bölümün amacı, çevirmen adaylarının çeviri eğitimi için önkoşul olan anadili, birinci ve ikinci yabancı dil konularında eksiklerini gidermek, onlara çevirmenlik, çeviribilim, çokkültürlülük bilinci vermek ve kendilerini uzmanlık alanları bilgisıyla donatmaktır.(...) Bunun yanında aldıkları eğitim sayesinde iletişim uzmanı olarak yetişen öğrencilerimiz özel ve resmi kurumlarda iletişim becerilerini kullanabilecekleri görevleri de üstlenebilirler.Programın modüler yapısı öğrenciye kendisini kişisel eğilimlerine uygun olarak geliştirme fırsatı sunar. Bu program Dil (anadili, birinci ve ikinci yabancı dil), Çeviribilim, Dilbilim, Kültür, Uzmanlık Alanları, Edebiyat, Yazılı Çeviri Becerileri, Sözlü Çeviri Becerileri ve öteki seçmeli dersler gibi modüllerden oluşur. Ders dışı etkinlikleri kendi bilim dallarında sürdürülen seminer, atölye çalışmaları, çalıştay ve konferanslara yoğunlaşan ve kültürlerarasılık bilincinin geliştirilmesinin vurgulandığı bölümde öğrenciler genel kültürlerinin gelişimi için disiplinlerarası etkinliklere ve genel olarak kültür izlemeye yönlendirilirler."